

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра ПСИХОЛОГІЇ

На правах рукопису

КОШИЛЬ КАТЕРИНА ВЯЧЕСЛАВІВНА

ТРАНСФОРМАЦІЯ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД
СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Спеціальність 053 Психологія
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма Психологія
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:
Олена Шевякова,
кандидат психологічних наук,
доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 6 від 01.02.2022

Завідувач кафедри

 Людмила ПРИСНЯКОВА
(підпис) (І'мя, ПРИЗВИЩЕ)

Дніпро, 2022

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра	психології
Освітній ступінь	магістр
Спеціальність	053 психологія
Освітня програма	психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
психології

Людмила ПРІСНЯКОВА

(підпис)

10.02.2022

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Кошиль Катерина Вячеславівна

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

1. Тема роботи «Трансформація шлюбних відносин в залежності від сімейних конфліктів»

2. Науковий керівник Шевякова Олена, кандидат психологічних наук, доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи на кафедру 14.02.2022р.

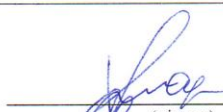
4. Мета кваліфікаційної роботи Виявити особливості прояву подружніх конфліктів у сім'ї, залежно від сімейного стажу.

5. Завдання випускної кваліфікаційної роботи

1. Провести аналіз літературних джерел, монографій, наукових статей, досліджень по проблемам впливу конфліктів на стосунки у сім'ї.
2. Конкретизувати поняття сімейних стосунків і їх особливості.
3. Виявити специфіку виникнення сімейних конфліктів
4. Провести діагностику за допомогою батареї обраних методик.
5. Здійснити аналіз результатів діагностики та сформулювати висновки.
6. Виявити тенденції щодо покращення чи погіршення сімейних відносин у учасників емпіричного дослідження.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ	Жовтень 2021р.	Виконано
2	I Розділ	Листопад 2021р.	Виконано
3	II Розділ	Грудень 2021р.	Виконано
4	III Розділ	Січень 2022р.	Виконано
5	Робота в цілому	Лютий 2022р.	Виконано

Науковий керівник Олена ШЕВЛЯКОВА
(підпис)

Здобувач вищої освіти Катерина КОШИЛЬ
(підпис)

Дата видавання завдання 29.09.2021р.

АНОТАЦІЯ

Кошиль К. В. Трансформація шлюбних відносин в залежності від сімейних конфліктів / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 053 «Психологія» (освітньо-професійна програма «Психологія»). ВНПЗ ДГУ, Дніпро, 2022.

Зміст анотації

Актуальність теми дослідження. Сімейні конфлікти - тема, дуже актуальна в наш час, коли сімейні традиції переглядаються, переоцінюються, інститут сім'ї змінюється буквально на очах. Останнім часом спостерігаються досить часті й тривалі конфлікти в сім'ях. Наявність сімейних конфліктів створює психотравмуючу обстановку не лише для кожного члена сім'ї (подружжя, дітей, батьків), але й негативно відбивається на властивостях особистості в цілому. У конфліктній сім'ї закріплюється негативний досвід спілкування, накопичуються негативні емоції, з'являються психотравми, розвивається негативна самооцінка, втрата розуміння й співчуття. Неспокійна, емоційно напружена атмосфера у сім'ї створює вимоги, які постійно переважають над ресурсами, у людини порушується стан рівноваги. По суті конфлікт - це протиставлення між членами сім'ї на основі зіткнення протилежно спрямованих мотивів і поглядів. Позитивна функція конфлікту - в тому, що він служить джерелом розвитку як сім'ї в цілому, так і особистостей окремих членів, а конструктивно вирішувати конфлікти - одна з важливих особливостей всіх подружніх союзів. Негативний вплив конфліктів - у тому, що вони викликають нервові і психічні розлади, супроводжуються стресом, можуть негативно відбиватися на ефективності індивідуальної діяльності.

Наявність вкрай неоднозначних ситуацій, пов'язаних зі специфікою поведінки людей в конфліктах, демонстроване поведінку, яке приховує справжні почуття і уявлення про конфліктну ситуацію, - такі особливості сімейних конфліктів. Слід мати на увазі, що за грубими і гучними зіткненнями подружжя може ховатися прихильність, а за показною

ввічливістю - хронічний конфлікт, емоційний розрив. Партнери нерідко не в змозі домовитися про те, кому бути головою сім'ї, не можуть вирішити, хто з них повинен нести відповідальність за ті чи інші справи, з питань виховання дітей, організації дозвілля.

У даний час Україна переживає складні соціально-економічні зміни, які істотно відбиваються на становищі всіх елементів соціальних структур, зокрема сім'ї. Сім'я є найменшим осередком суспільства, що постійно відчуває на собі безпосередньо чи опосередковано ті зміни, які відбуваються у країні та відповідно сама накладає відбиток на розвиток суспільства. Процес формування, становлення та розвитку сучасної української сім'ї проходить у складних і суперечливих умовах, на фоні яких відбувається погіршення фізичного і психічного стану здоров'я людей, зростання міжособистісної ізоляції агресивності, нездатності розв'язувати проблеми і конфлікти, що виникають на життєвому шляху. Сьогодні сім'я стикається з цілою низкою нових проблем, значною мірою втрачає здатність виконувати життєво необхідні функції і стоїть на порозі кризи. З огляду на це, можна говорити, що ситуація з внутрішньо-сімейними стосунками поступово погіршується внаслідок збільшення протиріч і конфліктів у суспільстві. Ці обставини можуть мати негативні наслідки не лише для сім'ї, але й для країни загалом.

Об'єкт дослідження - трансформація шлюбних відносин

Предмет дослідження - психологічні причини виникнення подружніх конфліктів сім'ї.

Мета дослідження - виявити особливості прояву подружніх конфліктів у сім'ї, залежно від сімейного стажу.

Завдання дослідження:

1. Провести аналіз літературних джерел, монографій, наукових статей, досліджень по проблемам впливу конфліктів на стосунки у сім'ї.
2. Конкретизувати поняття сімейних стосунків і їх особливості.
3. Виявити специфіку виникнення сімейних конфліктів.

4. Провести діагностику за допомогою батареї обраних методик.
5. Здійснити аналіз результатів діагностики та сформулювати висновки.
6. Виявити тенденції щодо покращення чи погіршення сімейних відносин у учасників емпіричного дослідження.

Гіпотезою дослідження є припущення, що конфліктні стосунки у сімейній парі впливають на міжособистісні і особистісні відносини.

Методи дослідження: для розв'язання поставлених завдань, застосовувались такі методи:

Теоретичні - аналіз і узагальнення даних наукових джерел; **емпіричні** - психодіагностичне тестування. Підібрані наступні методики: «Тест задоволеності шлюбом» (В.В. Столін, Т.Л. Романова); методика Томаса «Стратегія поведінки в конфліктних ситуаціях»; методика Визначення особливостей розподілення ролей в сім'ї» (Ю.Є.Альошина, Л.Я. Гозман, Є.М. Дубовська); опитувальник «Реакція подружжя на конфлікт» і А.С. Кочарян, Г.С.Кочарян, А.В. Киричук); опитувальник «Визначення установок в сімейній парі» (Ю.Є. Альошина, Л. Я. Гозман); опитувальник Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність» (РЕА) (А.Н. Волкова, модифікація В.І. Слепкової); методика «Діагностика міжособистісних відносин» (ДМВ) Т. Лірі (модифікований і адаптований Собчик); опитувальник «Визначення домінуючого інстинкту» (В. Гарбузов).

Математико-статистичні - математичне очікування.

Наукова новизна і значимість отриманих результатів заключається в поглибленому уявленні про переживання і прояв конфліктів у стосунках в партнерських відносинах; дістала подальшого розвитку уявлення про феномен конфліктних стосунків.

Практична значимість отриманих результатів. Результати кваліфікаційної роботи можуть бути застосовані в практичній діяльності психолога, можуть бути використані як емпіричні результати для подальшого розвитку, а також можуть бути використані при складанні програм по

підвищенню психологічних знань громадян України.

Емпірична база дослідження. Базою емпіричного дослідження виступили громадські організації м. Синельникове. В дослідженні брали участь шістдесят сімейних пар, які мають сімейний стаж: 1-5 років - 16 пар, 6-10 років - 14 пар, 11-15 років - 15 пар, 16-20 років - 15 пар. Респонденти мали вік від 20 до 50 років.

Структура та обсяг випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел і додатків, 8 таблиць, 33 рисунків. Список літератури містить 186 літературних джерел в тому числі на іноземній мові.

Список публікацій здобувача:

1. Кошиль Катерина Вячеславівна, Науковий керівник Шевякова Олена Валеріївна кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології «ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАДОВОЛЕННЯ ШЛЮБОМ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СІМЕЙНОГО СТАЖУ» Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 30 вересня 2021 р.). Дніпро: ВВПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

2. Пріснякова Л. М., Кошиль К. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПОДРУЖНИХ КОНФЛІКТІВ ЗАЛЕЖНО ВІД СІМЕЙНОГО СТАЖУ. The 4 th International scientific and practical conference “Modern science: innovations and prospects” (January 10-12, 2022) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2022. 856 p. (615).

ЗМІСТ

ВСТУП	15
РОЗДІЛ 1. ПОДРУЖНІЙ КОНФЛІКТ ЯК СОЦІАЛЬНО - ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН	22
1.1. Сімейні відносини: визначення, види та особливості в психологічній літературі	22
1.2. Сімейні конфлікти та їх вплив на відносини в сімейних стосунках	31
1.3. Трансформація сімейних стосунків в залежності від сімейних конфліктів	40
1.4. Підходи до аналізу сімейних відносин та їх трансформації... ..	49
Висновки до першого розділу.....	53
РОЗДІЛ 2. ЖИТТЄВІ КРИЗИ ЯК ПОКАЗНИК КОНСТРУКТИВНОГО І ДЕСТРУКТИВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	56
2.1. Криза, визначення та поняття	56
2.2. Види криз та їх характеристика	61
2.3. Вплив життєвих криз на сімейні відносини	65
Висновки до другого розділу.....	83
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ	86
3.1. Методи та методики дослідження.....	86
3.2. Характеристика учасників емпіричного дослідження	96
3.3. Кількісні та якісні результати діагностики та їх аналіз	97
3.3.1. Аналіз результатів діагностики за методикою «Тест задоволеності шлюбом» (В.В. Столін, Т.Л. Романова, Г.П. Бутенко)....	97
3.3.2. Аналіз результатів діагностики за методикою «Визначення особливостей розподілення ролей в сім'ї» (Ю.Є.Альошина, Л.Я. Гозман, Є.М. Дубовська)	101
3.3.3. Аналіз результатів діагностики за опитувальником «Визначення установок в сімейній парі» (Ю.Е. Альошина, Л. Я. Гозман).....	107
3.3.4. Аналіз результатів діагностики за опитувальником «Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність» (РЕА) (А.Н. Волкова, модифікація В.І. Слепкової).....	114
3.3.5. Аналіз результатів діагностики за методикою «Діагностика міжособистісних відносин» (ДМВ) Т.Лірі (модифікований і адаптований Собчик).....	118
3.3.6. Аналіз результатів діагностики за методикою Томаса «Визначення способів регулювання конфліктів».....	122
3.3.7. Аналіз результатів діагностики за опитувальником «Реакція подружжя на конфлікт» (А.С. Кочарян, Г.С. Кочарян, А.В. Киричук).....	129

3.3.8. Аналіз результатів діагностики за опитувальником «Визначення домінуючого інстинкту» (В. Гарбузов)	134
Висновки до третього розділу.....	141
ВИСНОВКИ	144
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	148

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сімейні конфлікти - тема, дуже актуальна в наш час, коли сімейні традиції переглядаються, переоцінюються, інститут сім'ї змінюється буквально на очах. Останнім часом спостерігаються зосить часті й тривалі конфлікти в сім'ях. Наявність сімейних конфліктів створює психотравмуючу обстановку не лише для кожного члена сім'ї (здружжя, дітей, батьків), але й негативно відбивається на властивостях особистості в цілому. У конфліктній сім'ї закріплюється негативний досвід спілкування, накопичуються негативні емоції, з'являються психотравми, створюється негативна самооцінка, втрата розуміння й співчуття. Неспокійна, емоційно напружена атмосфера у сім'ї створює вимоги, які постійно переважають над ресурсами, у людини порушується стан рівноваги. По суті конфлікт - це протиставлення між членами сім'ї на основі зіткнення "гогольно спрямованих мотивів і поглядів. Позитивна функція конфлікту - в тому, що він служить джерелом розвитку як сім'ї в цілому, так і особистостей окремих членів, а конструктивно вирішувати конфлікти - одна з важливих особливостей всіх подружніх союзів. Негативний вплив конфліктів - у тому, що вони викликають нервові і психічні розлади, проводжуються стресом, можуть негативно відбиватися на ефективності г-гшвидальної діяльності.

Наявність вкрай неоднозначних ситуацій, пов'язаних зі специфікою зв'язків людей в конфліктах, демонстроване поведінку, яке приховує глибокі почуття і уявлення про конфліктну ситуацію, - такі особливості сімейних конфліктів. Слід мати на увазі, що за грубими і гучними зіткненнями подружжя може ховатися прихильність, а за показною зціллівістю - хронічний конфлікт, емоційний розрив. Партнери нерідко не в змозозі домовитися про те, кому бути головою сім'ї, не можуть вирішити, хто з них повинен нести відповідальність за ті чи інші справи, з питань виховання дітей, організації дозвілля.

У даний час Україна переживає складні соціально-економічні зміни, які істотно відбиваються на становищі всіх елементів соціальних структур, зокрема : Сім'я є найменшим осередком суспільства, що постійно відчуває на собі безпосередньо чи опосередковано ті зміни, які відбуваються у країні та відповідно накладає відбиток на розвиток суспільства. Процес формування, становлення розвитку сучасної української сім'ї проходить у складних і суперечливих, на фоні яких відбувається погіршення фізичного і психічного стану здоров'я людей, зростання міжособистісної ізоляції агресивності, нездатності проблеми і конфлікти, що виникають на життєвому шляху. одні сім'я стикається з цілою низкою нових проблем, значною мірою втрачає гтгтність виконувати життєво необхідні функції і стоїть на порозі кризи. З огляду -і це, можна говорити, що ситуація з внутрішньо-сімейними стосунками

- гступово погіршується внаслідок збільшення протиріч і конфліктів у суспільстві. Ці обставини можуть мати негативні наслідки не лише для сім'ї, а й для країни загалом.

Проблемою сімейних конфліктів займалися багато як вітчизняних, так і згубіжних вчених. Однак попри досить значний обсяг теоретичної та "7 окладної розробки даної проблеми, вона і досі викликає гострі дискусії. У літературі немає єдиної думки щодо комплексного підходу до діагностики : ейних взаємин, недостатньо розроблені шляхи попередження та подолання мникнення протиріч у сім'ї. Значної уваги потребує теоретичне та гі: гериментальне дослідження причин виникнення подружніх конфліктів у сім'ї, легко піддається впливу різноманітних зовнішніх і внутрішніх негативних чинників.

У психології під *конфліктом* розуміється зіткнення протилежно спрямованих інтересів, цілей, позицій, думок, поглядів суб'єктів взаємодії чи гтгтентів [68, с. 174]. Фахівець у галузі міжособистісних взаємин Москаленко

З З стверджує, що соціально-психологічний конфлікт - це особливий вид і -

хобистісної взаємодії в основі якого лежить об'єктивна суперечність інтересів і думок учасників. На психологічному рівні ця суперечність кхвляється у сильних негативних переживаннях учасників щодо ситуації, *ишш*: -ента, самих себе [60, с 13].

З середини ХХ століття досліджуються питання сімейних структур і і - »стін сім'ї. Зокрема, найважливіша проблема функцій сім'ї як соціального встхзуту широко розроблялася в працях А.Г. Харчева, М.С. Мацковського, А.І. Антонова, Е.Г. Ейдеміллер, В. Юстіцкіс та ін. З питань сімейних і - зліктів присвячені праці В.А. Сисенко, І.С. Голоду, Н.Г. Юркевича, М.Я. Соловійова, С.С. А.Седельникова, Т.А. Гурко, Н.М. Рімашевського, Н.В. Азарова, М.М. Наріцина, Н.В. Гришиної, А.Г. Шмельова, А.Я. Анцупова, - І. І. Шипілова. У роботах даних авторів знайшли відображення окремі - пання конфліктів у родині, зокрема, розлучення, причини конфліктів, оесми конфліктної взаємодії і т.д. Питання виявлення причин сімейних

- зліктів і знаходження шляхів їх розв'язання досліджувалися в роботах 5 А. Сисенко, С.Ю. Ключникова, А.Росс, А.П. Ощепкова, М.З. Етштейна, 5 П Шейнова та ін.

Як справедливо зазначають дослідники, сутністю *подружнього конфлікту* : зіткнення суперечливих позицій членів сім'ї. Не благополучні сімейні пари агактеризуються тим, що між партнерами існують постійні сфери, де інтереси, -: треби, наміри стикаються, породжуючи тривалі і сильні негативні емоційні -переживання [92, с 59].

Подружні взаємини - сукупність соціально регламентованих стосунків між шлюбними партнерами. Вони є частиною сімейних взаємин і, водночас, начно розрізняються за змістом, функціями та структурою. Зміст подружніх взаємостосунків зумовлений значенням шлюбу, який організовує, ітабілізує, соціально санкціонує задоволення господарсько - побутових, емоційно - сексуальних, психологічних і батьківських потреб чоловіка і жінки.

У шлюбі партнер має два суперечливі прагнення: до спілкування і до

відсторонення від них. Спілкування тільки один з одним у шлюбі швидко виснажується, набридає, потребує розширення свого комунікації, з'являється бажання завести нові знайомства та реалізувати себе я іншому напрямку: в напрямку, якого немає у подружньому житті. Проникнення у внутрішній світ, у його таємниці може відштовхнути, створити бар'єр у взаєморозумінні, якщо повною мірою виявиться глибина гсзходжень у поглядах на життя, в особистісних цінностях, а як відомо, - ступаючи у шлюб, партнери досить мало знають про внутрішній світ один одного.

Міжособистісні стосунки чоловіка та дружини у сім'ї, що є летвинною клітиною соціальних груп, класів, соціального інституту чи соціальної структури будь-якої країни можуть зазнавати постійних змін на голях етапах подружнього життя: у перші місяці спільного життя; у період Елгюдження дітей, особливо першої дитини; на етапі їх виховання у іетедньому віці шлюбу; у період старіння. Тому практично жодна сім'я не :*:ходиться без конфліктів. Адже життя більшості людей так чи інакше в'язано з сім'єю - своєрідним мікросвітом, де переплітаються складні економічні, політичні, психологічні, ідеологічні, фізіологічні та інші соціальні проблеми чи конфлікти. [71, с.249]

Проблема подружніх конфліктів у сім'ї є сьогодні дуже актуальною, ллже дослідження М. І. Алексєєвої, Т. В. Говорун, С. В. Дворняка, В. І. ; лепіна, Т. С. Кириленко, С. В. Ковальова, О. С. Кочаряна, М. М. Обозова дозволяють стверджувати, що криза, в якій опинилась сьогодні українська сім'я - це елемент соціальної системи суспільства. Ознаками такої кризи є: злсокий рівень незадоволеності подружнім життям, конфліктність, стійка ілієнтація подружжя на розлучення та малодітну сім'ю, нездатність досягти злагоди, зростання кількості розлучень тощо. Під цим кутом зору стає тозумілим, що сім'я, особливо на початковій стадії її розвитку, потребує теологічної підтримки та допомоги.[71,с.248]

Об'єкт дослідження - трансформація шлюбних відносин.

Предмет дослідження - психологічні причини виникнення подружніх

конфліктів в сім'ї.

Мета дослідження - виявити особливості прояву подружніх конфліктів у сім'ї, залежно від сімейного стажу.

Завдання дослідження:

1. Провести аналіз літературних джерел, монографій, наукових статей, досліджень по проблемам впливу конфліктів на стосунки у сім'ї.
2. Конкретизувати поняття сімейних стосунків і їх особливості.
3. Виявити специфіку виникнення сімейних конфліктів.
4. Провести діагностику за допомогою батареї обраних методик.
5. Здійснити аналіз результатів діагностики та сформулювати засновки.
6. Виявити тенденції щодо покращення чи погіршення сімейних відносин у учасників емпіричного дослідження.

Гіпотезою дослідження є припущення, що конфліктні стосунки у сімейній парі впливають на міжособистісні і особистісні відносини.

Методи дослідження: для розв'язання поставлених завдань, використовувались такі методи:

теоретичні - аналіз і узагальнення даних наукових джерел;
емпіричні - психодіагностичне тестування. Підібрані наступні методики: «Тест задоволеності шлюбом» (В.В. Столін, Т.Л. Романова); методика Томаса «Стратегія поведінки в конфліктних ситуаціях»; методика «Визначення особливостей розподілення ролей в сім'ї» (Ю.Є.Альошина, Л.Я. Газман, Є.М. Дубовська); опитувальник «Реакція подружжя на конфлікт» (А.С. Кочарян, Г.С.Кочарян, А.В. Киричук); опитувальник «Визначення ролей в сімейній парі» (Ю.Є. Альошина, Л. Я. Гозман); опитувальник: уміння, емоційне тяжіння, авторитетність» (РЕА) (А.Н. Волкова, модифікація В.І. Слепкової); методика «Діагностика міжособистісних відносин» (ДМВ) Т. Лірі (модифікований і адаптований Собчик); а опитувальник «Визначення домінуючого інстинкту» (В. Гарбузов).

Математико-статистичні - математичне очікування.

Наукова новизна і значимість отриманих результатів
Виключається в поглибленому уявленні про переживання і прояв конфліктів у стосунках в партнерських відносинах; дістала подальшого розвитку уявлення ще феномен конфліктних стосунків.

Практична значимість отриманих результатів. Результати кваліфікаційної роботи можуть бути застосовані в практичній діяльності психолога, можуть бути використані як емпіричні результати для подальшого розвитку, а також можуть бути використані при складанні програм по "чищенню психологічних знань громадян України.

Емпірична база дослідження. Базою емпіричного дослідження, вступили громадські організації м. Синельникове. В дослідженні брали шістдесят сімейних пар, які мають сімейний стаж: 1-5 років - 16 пар, 3 років - 14 пар, 11-15 років - 15 пар, 16-20 років - 15 пар. Респонденти мали вік від 20 до 50 років.

Структура та обсяг випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних 2 турних джерел і додатків, 8 таблиць, 33 рисунок. Список літератури 186 літературне джерело в тому числі на іноземній мові.

ВИСНОВКИ

Аналіз літературних джерел та наукових досліджень дозволив сформулювати висновки, які стосуються трансформації шлюбних відносин:

1. Сім'я і шлюб зазнали значних змін у процесі розвитку людства. Ці зміни знайшли своє вираження в різних типах шлюбно-сімейних відносин. У даній класифікації підставою для виділення різних типів є відмінності в сімейних структурах. Поняття сімейних відносин як стан належності індивіда до певного надіндивідуального сімейного цілого охоплює суб'єктивний час, особистісну життєдіяльність, національну культуру і традиції. Сім'я – це засноване на шлюбі або кровній спорідненості об'єднання людей, пов'язаних спільністю побуту, взаємною моральною відповідальністю та взаємодопомогою. Як необхідний компонент соціальної структури будь-якого суспільства, що виконує багато соціальні функції, сім'я відіграє важливу роль у суспільному розвитку. Проблемами сімейних відносин займалися такі вчені як В. Піча, Б. Татенко, В. Зацепін, С. Войтович, Г. Ковтун, В. Рибаченко та інші.
2. По дружні взаємини - сукупність соціально регламентованих стосунків між шлюбними партнерами. Вони є частиною сімейних взаємин і, водночас, значно розрізняються за змістом, функціями та структурою. Зміст подружніх взаємостосунків зумовлений значенням шлюбу, який організовує, стабілізує, соціально санкціонує задоволення господарсько - побутових, емоційно - сексуальних, психологічних і батьківських потреб чоловіка і жінки. У шлюбі партнер має два суперечливі прагнення: до спілкування з іншими і до відсторонення від них.
3. Міжособистісні стосунки чоловіка та дружини у сім'ї, що є первинною клітиною соціальних груп, класів, соціального інституту чи соціальної структури будь-якої країни можуть зазнавати постійних змін на різних етапах подружнього життя: у перші місяці спільного життя; у період народження дітей, особливо першої дитини; на етапі їх виховання у середньому віці шлюбу; у період старіння.

4. Практика вирішення міжособистісних конфліктів демонструє, що в конфліктних протиборствах в концентрованому вигляді втілюються різні форми прояву, напруженості, яка породжує соціальні зміни і трансформацію міжособистісних стосунків. В різноманітній палітрі вирішення конфліктів очевидні ті уподобання, які характерні більшості людей, тобто як прагнення до безконфліктного спілкування. В міжособистісних конфліктах прагнення позбавитися від конкурента, прагнення зайняти місце конкурента, зачеплене самолюбство або образа маскуються піклування про справу, бажанням налагодити несприятливу ситуацію. В таких випадках спрацьовує психологічний механізм самозахисту, тобто пускається в обіг благородний
5. Міжособистісні конфлікти - це конфлікти між окремими індивідами в процесі їх соціальної і психологічної взаємодії. Проблемою конфліктів займалися такі вчені як А. Адлер, Д. Доллар, Д. Креч, Г. Лебон, К. Левін, К. Лоренц, У. Мак-Дугалл, Н. Міллер, С. Сігель, З. Фрейд, К. Хорні и др.). В вітчизняній психології проблемою конфліктів займались Н.В. Гришина, Т.В. Драгунова, А.Р. Лурія, Д.И. Фельдштейн та інші.
6. Таким чином, чим більше відмінностей між подружжям щодо установок, подій життя сім'ї, тим важче шлюбний союз. Чим старше людина, тим важче йому перебудувати свої погляди. Молодим людям простіше створити союз, в якому б ужились установки обох партнерів. В цілому, сумісність подружжя працює за принципом або додатковість - або протилежність; по принципу дзеркало - або схожість.
7. В певні періоди життя людини виникають моменти "відповідати перед власним буттям", які мають певну міру напруженості, непевності та актуалізують необхідність діяти. Вони визначаються як "критичні стани буття" та є абсолютно природними, "оскільки критичність - сутнісна ознака буття людини, як і буття взагалі".
8. Перший тип критичних станів буття обумовлений законами індивідуального буття, де виникає загроза "вібрації"" цілісності, єдності

або безперервності. Другий та третій типи критичних станів буття детерміновані переживанням простору та часу буття, за яких відбуваються хитання на межі “близько - далеко”, “зараз - потім”, “скоро - не відомо, коли”, “так - ні” тощо. Четвертий тип критичних станів обумовлений актуалізацією критичного досвіду людини, який може бути нерелектованим, негенералізованим, нетипологізованим. П’ятий тип критичних станів зумовлений вимогою (об’єктивною чи суб’єктивною), що висуває людині саме життя, - змінитися, стати іншою.

9. Вплив зовнішніх подразників (політичних та соціальних змін в суспільстві), домінуючі цінності, індивідуальні риси шлюбних партнерів, тип сім’ї, відносини між дружиною і чоловіком, їх трансформація відображається на розвитку сім’ї та сімейних труднощів. Сімейні труднощі та їх подолання залежить також від проходження певних вікових криз.

Створена модель дослідження дозволила нам ув’язати теоретичні та емпіричні результати і дослідити трансформацію шлюбних відносин в залежності від сімейних конфліктів.

Таким чином, мета нашого дослідження досягнута. Гіпотеза про те, що конфліктні стосунки у сімейній парі впливають на міжособистісні і особистісні відносини підтвердилась.